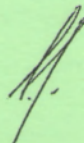

У 511.47
• Ю94

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЮХИМУК ВІРА ПЕТРІВНА

УДК: 37.037:373.5:796.032

**ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ З ОЛІМПІЙСЬКОЇ ТЕМАТИКИ
УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ
В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

ЛУЦЬК – 2010

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Львівському державному університеті фізичної культури Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Науковий керівник -- кандидат педагогічних наук, доцент
ПЕТРИШИН Юрій Володимирович,
Львівський державний університет фізичної
культури, завідувач кафедри теорії і методики
фізичного виховання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор, член-
кореспондент АПН України
ВІЛЬЧКОВСЬКИЙ Едуард Станіславович,
Волинський національний університет імені
Лесі Українки, професор кафедри спортивно-
масової та туристичної роботи;

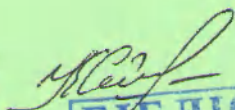
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент
СТЕПАНЮК Світлана Іванівна,
Херсонський державний університет,
доцент кафедри теорії та методики фізичного
виховання.

Захист відбудеться **15 квітня 2010 року** о 12 годині 00 хвилин під час засідання спеціалізованої вченої ради К 32.051.04 Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: 49000, м. Луцьк, вул. Грушевського, 2а.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Волинського національного університету імені Лесі Українки (43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30а).

Автореферат розіслано 13 березня 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.П. Козіброцький
БІБЛІОТЕКА
ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Інтеграція України в європейське та світове співтовариство передбачає всебічний розвиток особистості, її духовної й фізичної культури та самовдосконалення. Це визначає основні напрями модернізації сучасного навчально-виховного процесу. Одним з його важливих напрямів є поширення у загальноосвітніх навчальних закладах знань олімпійської тематики.

Основні засади олімпійської освіти викладені в Кодексі честі олімпійця України, розробленому з урахуванням норм і вимог Конституції України, чинного законодавства України у сферах освіти, фізичної культури та спорту, положень Олімпійської хартії, Етичного кодексу Міжнародного олімпійського комітету і Антидопінгового кодексу.

В Україні, яка є важливою складовою міжнародного олімпійського руху, ідея поширення знань олімпійської тематики набула поширення наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. У дослідженнях М. Булатової, Б. Ведмеденка, В. Драги, К. Козлової, В. Платонова, Н. Турчиної та інших зазначається, що підвищення обізнаності в олімпійському русі спрямовується на розв'язання певного протиріччя між високим рівнем розвитку спорту і низьким рівнем фізичної культури, знань про олімпійські ідеал та цінності олімпізму серед учнівської та студентської молоді.

У працях українських та зарубіжних вчених М. Антипової, Ц. Висоцькі, А. Єфімова, Є. Кулінковича, М. Кобринського, С. Степанюк, Л. Сущенко та інших вказується, що підвищення знань олімпійської тематики покликане також вирішити одну з актуальних проблем фізичної культури – підвищити зацікавленість дітей та молоді до занять фізичними вправами, які є основою здоров'я, фізичного розвитку, рухової активності та здорового способу життя.

У дослідженнях С. Бубки, М. Булатової, О. Вацеби, Е. Вільчковського, О. Демінського, М. Зубалія, В. Єрмолової, Ю. Шаніна та ін. визначається, що олімпійська освіта ґрунтується на концепції олімпізму, яка є своєрідною філософією життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле найвищі якості духу, волі, душі, розуму та тіла, формує повагу до універсальних фундаментальних етичних принципів й ставить фізичну культуру і спорт на служіння гармонійному розвитку людини. Молода особа, котра систематично займається фізичною культурою і спортом, вирізняється у навчальній чи трудовій діяльності високим почуттям відповідальності, умінням раціонально використовувати час, знаходити адекватні рішення, успішно комунікувати з колегами, активною громадською позицією в колективі та загалом у суспільстві.

Водночас, у сучасній вітчизняній науковій літературі бракує теоретичних обґрунтувань щодо структури, форм, засобів, педагогічних умов та особливостей формування олімпійської освіти дітей та молоді.

Таким чином, вивчення і аналіз теорії і методики виховання формування знань олімпійської тематики учнів підліткового віку, зважаючи на її важливість та недостатню наукову розробленість, зумовили вибір теми дисертаційної роботи

87-51

“Формування знань з олімпійської тематики учнів основної школи у процесі занять фізичною культурою”.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми 1.1.3. «Історико-методологічні засади розвитку української фізичної культури» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006–2010 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту з номером державної реєстрації 0106U012605.

Роль і завдання автора у виконанні цієї теми полягали у розробці та впровадженні олімпійської тематики у навчально-виховний процес школярів загальноосвітніх шкіл.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування знань з олімпійської тематики учнів основної школи у процесі занять фізичною культурою.

Вихідною для дослідження була **гіпотеза** про те, що олімпійська освіта учнів 5–7 класів здійснюватиметься ефективніше за впровадження у навчальний процес таких педагогічних умов: розширення знань молодших підлітків про виховні можливості олімпізму, його гуманістичний потенціал і загальнолюдські цінності; удосконалення змісту олімпійської освіти з метою підвищення навчально-виховних можливостей уроків фізичної культури, позакласної та позашкільної спортивно-масової роботи; проведення спортивного свята “Малі Олімпійські ігри” та вікторини “Що Ти знаєш про Олімпійські ігри?”; впровадження структурної моделі олімпійської освіти учнів 5–7 класів загальноосвітніх навчальних закладів; дотримання взаємозв'язку різних форм олімпійської освіти з іншими формами фізичного виховання в школі; застосування системного підходу до впровадження у середніх класах олімпійської освіти молодших підлітків; урахування в процесі формування знань олімпійської тематики вікових та індивідуальних особливостей учнів молодшого підліткового віку.

Досягнення поставленої мети й перевірки гіпотези провадилося вирішенням таких завдань дослідження:

1. Вивчити та проаналізувати проблематику формування знань олімпійської тематики у теорії і практиці фізичної культури та уточнити сутність поняття “олімпійська освіта”.

2. Розробити структурну модель олімпійської освіти учнів основної школи загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування знань олімпійської тематики учнів 12-ти річного віку.

4. Розробити методичні рекомендації з олімпійської освіти учнів основної школи.

Об'єкт дослідження – процес навчання фізичній культурі учнів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування знань олімпійської тематики школярів 5–7 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Теоретичною основою дослідження є наукові положення загальної теорії діяльності (П.І. Підкасистий, І.П. Волков, В.Н. Ільїн та ін.), дослідження проблеми мотивації (А.С. Голенко, Е.Б. Новик, Т.Ю. Круцевич, С.Н. Шклярник), сучасні праці з олімпійського спорту та фізичного виховання (М.М. Булатова, Л.В. Волков, О.Д. Дубогай, Т.Ю. Круцевич, В.М. Платонов, Б.М. Шиян та ін.), теоретико-методологічні положення про сутність і зміст олімпійського руху та олімпійської освіти (О.Д. Бутовський, Г.С. Деметр, П.Ф. Лесгафт, П. де Кубертен та ін.).

Методи дослідження – *теоретичні*: вивчення і аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, нормативних і програмних документів, порівняння, систематизація, класифікація, узагальнення здобутих теоретичних та експериментальних даних з метою вивчення сутності, структури та особливостей формування знань олімпійської тематики учнів, розкриття механізму застосування педагогічних умов у процесі олімпійської освіти; *емпіричні*: методи педагогічної діагностики, що передбачають систематичне і цілеспрямоване спостереження, бесіди, тестування, анкетування, інтерв'ю, констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту, проведені з метою виявлення, обґрунтування й перевірки ефективності педагогічних умов та структурної моделі олімпійської освіти учнів середніх класів загальноосвітніх навчальних закладів; *статистичні*: методи математичної статистики з метою порівняння експериментальних даних (статистичний тест часток, критерій знаків Пірсона).

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилася в загальноосвітніх школах № 21, № 62 м. Львова; № 1, № 2 с. Угринів; с. Майдан і с. Ямниця Тисменицького району Івано-Франківської області. До експерименту залучено 179 учнів експериментальних і контрольних класів. Експериментальні класи склали учні ЗОШ №21 м. Львова і №1 і №2 с. Угринів Івано-Франківської області, а контрольні класи – учні ЗОШ №62 м. Львова та с. Майдан і с. Ямниця Івано-Франківської області.

Наукова новизна одержаних результатів:

- визначено обізнаність учнів загальноосвітніх шкіл України з питань олімпійського руху та проведено порівняння рівня цих знань з аналогічними знаннями однолітків зарубіжних європейських країн;
- виявлено асоціації учнів 12-ти річного віку щодо Олімпійських ігор, ставлення до олімпійських ідеалів, спортивних кумирів;
- виявлено специфіку засвоєння знань олімпійської тематики учнями загальноосвітніх навчальних закладів України відповідно до вікових, статевих та соціальних чинників;
- визначено ставлення вчителів фізичної культури до основних форм реалізації олімпійської освіти серед учнів різного віку;

- обґрунтовано, систематизовано й адаптовано для учнів середнього шкільного віку навчальний матеріал з історії, філософії, організації олімпійського руху;

- подано понятійне визначення термінів “олімпійська освіта” та “олімпійське виховання”, які базуються на загально-педагогічних підходах до категорій “виховання”, “освіта”.

Наукова новизна визначається й тим, що дисертація є першою у сучасній вітчизняній теорії фізичної культури спробою комплексного дослідження олімпійської освіти школярів України. Результати дослідження сприятимуть кращому розумінню сутності олімпійської освіти та її практичному впровадженню у навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання представленого в роботі матеріалу, основних теоретичних положень і висновків для розробки курсів лекцій з теорії і практики олімпійської освіти, для підготовки довідкової та навчальної літератури з цієї проблематики.

Основні положення дисертації можуть бути використані також для доповнення й уточнення матеріалів до викладання курсів “Педагогіка”, “Історія фізичної культури”, “Теорія і методика фізичного виховання” для студентів спеціалізованих вищих навчальних закладів фізкультурного профілю та вдосконалення навчального матеріалу й унаочнення з предмету “Фізична культура” для школярів середнього шкільного віку, а також для проведення засідань методичних об’єднань, курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів загальноосвітніх шкіл.

Матеріали дисертаційної роботи можна використовувати під час планування та організації навчально-виховного процесу з фізичного виховання у загально-освітніх навчальних закладах України.

Результати дослідження впроваджені у навчальний процес із фізичного виховання семикласників ЗОШ №21 м. Львова, ЗОШ №1 та №2 с. Угринів Тисменицького району Івано-Франківської області; у навчальний процес студентів Львівського державного університету фізичної культури та Івано-Франківського коледжу фізичного виховання; в підготовку слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури обласних інститутів педагогічної освіти Львівської та Івано-Франківської областей та в діяльність Львівського обласного управління освіти з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України. Упровадження підтверджено відповідними актами.

Основні положення дисертації представлено у вигляді навчального посібника “Олімпійський всезнайко” (2007).

Особистий внесок дисертанта полягає в самостійній організації та проведенні педагогічного експерименту; вивченні, аналізі та узагальненні змісту та ролі олімпійської освіти у навчально-виховному процесі школярів, проведенні анкетування школярів і вчителів, розробці навчального посібника та методичних матеріалів для виховних заходів з учнями середнього шкільного віку.

експериментальному доведенні ефективності запропонованих заходів, а також інтерпретації отриманого матеріалу і написанні дисертаційної роботи.

У роботах, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертантки полягає у джерелознавчому аналізі, проведенні педагогічного експерименту, теоретико-методичних узагальненнях, підготовці матеріалів до друку.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження були представлені під час доповідей на міжнародних наукових конференціях “Молода спортивна наука України” (Львів, 2003–2006); міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми розвитку руху “Спорт для всіх” у контексті європейської інтеграції України” (Тернопіль, 2004); II Всеукраїнській конференції “Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації в Україні” (Дніпропетровськ, 2004); всеукраїнській науковій конференції “Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України” (Суми, 2004); континентальному семінарі „Олімпійська освіта: виховання, здоровий спосіб життя, соціальна адаптація”(Київ, 2007); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми юнацького спорту” (Херсон, 2009).

Висновки та основні положення дисертації автором доповідалися під час методичного семінару керівників методичних об'єднань та вчителів-методистів фізичної культури Львівської області з питань упровадження олімпійської освіти (2006, 2007).

Аналітичні та прикладні матеріали дослідження обговорювалися під час щорічних науково-методичних конференцій професорсько-викладацького складу Львівського державного університету фізичної культури, методичних радах Івано-Франківського коледжу фізичного виховання (2005–2009).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 21 публікаціях, серед яких навчальний посібник “Олімпійський всезнайко” (2007). 4 статті надруковано у наукових фахових виданнях ВАК України; 9 публікацій виконано одноосібно.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, практичних рекомендацій та 12 додатків. Робота містить 10 таблиць і 24 рисунки. Текст дисертації викладено на 166 сторінках, повний обсяг роботи – 228 сторінок.

Перелік використаних джерел налічує 215 найменувань, у тому числі 19 праць зарубіжних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, її теоретичні основи; сформульовано гіпотезу; показано зв'язок дослідження з науковими програмами, планами й темами; розкрито наукову новизну одержаних результатів та їхнє практичне значення; подано загальні

відомості про публікації з проблеми дисертаційного дослідження; висвітлено особистий внесок здобувача, вказано сферу апробації результатів дослідження; представлено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі “Олімпійська освіта як педагогічна проблема” проаналізовано та узагальнено наукові праці за темою дослідження. Літературний огляд висвітлює: понятійний апарат з проблематики олімпійської освіти; категорію олімпізму як складову освіти та виховання молоді; зміст, мету, завдання та функції олімпійської освіти; діяльність міжнародних освітніх структур з реалізації олімпійської освіти серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Олімпійська освіта здійснюється у взаємозв'язку з інтелектуальним розвитком особистості, формуванням її етичних, естетичних, морально-вольових якостей. У комплексі вони формують духовну сферу особистості (рисунок 1).

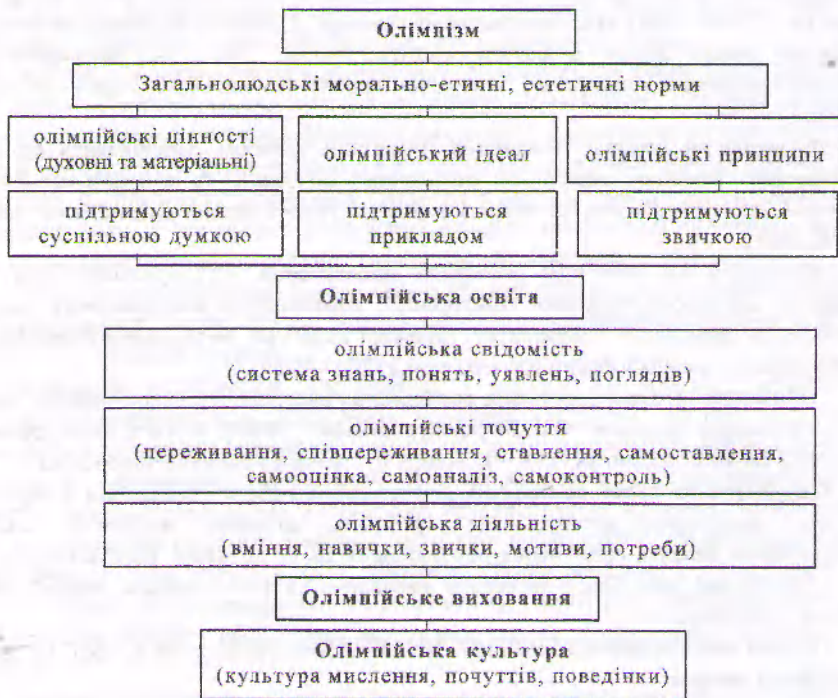

Рис. 1. Система олімпійської освіти

На підставі того, що філософія олімпізму пропагує ідеї, цінності та принципи, базовані на загальнолюдських морально-етичних, естетичних нормах, втілює прагнення людства до гармонійного розвитку особи, гуманістичний потенціал олімпійського руху може слугувати ідейною і моральною основою концепції освіти та виховання сучасної молоді.

При цьому важливу роль відіграє олімпійська освіта, мета якої полягає в залученні різних верств населення, насамперед школярів, до рухової активності. Олімпійська освіта посідає важливе місце у системі фізичного виховання: з одного боку сприяє обізнаності у питаннях олімпійського руху, з іншого – сприяє підвищенні зацікавленості до фізичної культури, пропагує загальнолюдські норми.

Представлено також результати пілотного опитування 12-ти річних школярів, проведеного з метою визначення рівня їхньої обізнаності у питаннях олімпійської тематики. Дослідження, зорганізовані до початку педагогічного експерименту, показали, що українські школярі значно менше знають про олімпійський рух, ніж їхні однолітки в Європі (таблиця 1).

Таблиця 1

Відповіді 12-річних школярів м. Львова (власні дослідження) та деяких європейських країн (за А. Rychtecki) на питання олімпійської тематики (% правильних відповідей)

Питання	Україна	Польща	Угорщина	Греція	Німеччина
В якому місті були проведені перші Олімпійські ігри сучасності?	22,6	68,8	64,6	51,7	43,7
В якому році були проведені перші Олімпійські ігри сучасності?	14,6	26,1	50,7	30,0	28,0
Чи відомо тобі щось про П'єра де Кубертена?	0	7,2	25,1	14,4	4,3
Чи отримувеш Ти інформацію про Олімпійські Ігри в школі?	0	14,2	63,9	30,6	43,0

Отже, молодь багатьох країн Європи сприймає Олімпійські ігри у контексті зі спортом, спортсменами, соціально-емоційним досвідом, з принципами миру, “чесної гри” тощо. В українських школярів, на відміну від зарубіжних однолітків, зафіксовано значно меншу кількість асоціацій, пов’язаних з Олімпійськими іграми; Олімпійські ігри у них не асоціюються з позитивними принципами – мир, чесна гра, міжнародне взаєморозуміння тощо.

Аналіз уявлень 12-ти річних школярів м. Львова про олімпійський рух показав, що їхня обізнаність із зазначеної тематики є незначною. Потребує активізації пропагандистська робота в сфері олімпійської та фізкультурної освіти, спрямована на розширення знань школярів про культурно-виховні можливості олімпізму, його гуманістичний потенціал.

Певний інтерес викликали відповіді опитаних нами вчителів фізичної культури. На запитання “Чи вважаєте Ви, що поширення знань з олімпійської тематики могло б підвищити зацікавленість школярів фізичною культурою?” 58,9% учителів відповіли, що олімпійська освіта могла б стати одним з дієвих чинників залучення

учнівської молоді до занять фізичними вправами. Водночас 41,1% учителів вважають, що такий напрямок може бути реалізованим тільки за певних умов, а саме: забезпечення відповідними методичними матеріалами, уведення додаткових годин, введення окремого розділу у навчальну програму тощо.

Дослідження обізнаності 12-річних школярів з питань олімпійського руху та позитивне ставлення до поширення інформації олімпійської тематики вчителів фізичної культури вказує на необхідність розробки сучасних підходів до формування системи олімпійської освіти з використанням різноманітних форм.

Загалом у доступній вітчизняній науково-методичній літературі, не зважаючи на значущість олімпійської освіти та актуальність її впровадження у навчально-виховний процес, помітно бракує відповідних досліджень.

У другому розділі “Експериментальна перевірка педагогічних умов формування знань олімпійської тематики учнів основної школи в процесі занять фізичною культурою” розкрито і обґрунтовано структуру дослідно-експериментальної роботи, представлено систему взаємодоповнювальних методів, адекватних об’єкту, предмету, меті та завданням дослідження; обґрунтовано доцільність використання цих методів; представлено структурну модель олімпійської освіти учнів основної школи, а також описано організацію дослідження та аналіз результатів експериментальної роботи.

Методи теоретичної інтерпретації дали змогу: 1) виокремити та вивчити складові предмету дослідження (організація, зміст і методичне забезпечення олімпійської освіти школярів) та взаємозв’язок між цими частинами; 2) вивчити чинні програми олімпійської освіти для дітей і молоді в окремих зарубіжних країнах та обґрунтувати зміст і форми олімпійської освіти серед учнів середнього шкільного віку загальноосвітніх навчальних закладах України; 3) окреслити шляхи впровадження олімпійської освіти для дітей середнього шкільного віку у загальноосвітніх навчальних закладах України.

Шляхом анкетування нами з’ясовано ставлення школярів до фізичної культури, їхню обізнаність в олімпійському русі та ставлення вчителів до поширення інформації олімпійської тематики серед учнівської молоді. Опитування передбачало підготовку двох видів анкет: для учнів і для вчителів фізичної культури. Також використано анкету, розроблену міжнародною науково-дослідницькою групою в рамках міжнародного проекту „Здоров’я, спортивний стиль життя і олімпійські ідеали: на перехресті культур і освіти молоді в Європі”. Таку олімпійську анкету вже вісім років використовують у країнах Європейського Союзу для визначення олімпійської обізнаності учнівської молоді різних країн Європи.

Метод часткових статистичних спостережень дав змогу дослідити сукупності вибірки 12-річних школярів та вчителів фізичної культури м. Львова.

Статистична перевірка робочої гіпотези здійснювалася за допомогою статистичного тесту часток та критерію знаків Пірсона.

Вирішення поставлених завдань передбачали проведення дослідження чотирма етапами.

На першому етапі (листопад 2004 – березень 2005 року) було вивчено й теоретично осмислено суть проблеми, з'ясовано об'єкт, предмет дослідження, визначено мету, завдання дослідження, розроблено план його виконання.

На другому етапі (квітень – травень 2005 року) було розроблено організаційно-методичні заходи, спрямовані на підвищення обізнаності школярів в олімпійському русі та на формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами 12-річних учнів.

На цьому ж етапі було проведено констатуючий експеримент, мета якого полягала у зборі інформації про обізнаність школярів у питаннях олімпійського руху та про їхнє ставлення до занять фізичними вправами. Всього за допомогою методики стратифікованого відбору анкетуванням було охоплено 696 респондентів – учнів загальноосвітніх навчальних закладів м. Львова. З метою дослідження перспектив поширення олімпійської освіти у шкільному навчально-виховному процесі за допомогою методики механічного відбору було проведено анкетування 54 учителів фізичної культури на базі 27 шкіл м. Львова.

Мета третього етапу (вересень 2005 – травень 2006) – проведення педагогічного експерименту. Мета педагогічного експерименту полягала у перевірці ефективності запропонованих організаційно-методичних заходів з впровадження олімпійської освіти та спрямованих на підвищення обізнаності учнів в олімпійському русі.

До експерименту було залучено 179 учнів восьми 7-х класів: чотирьох класів двох міських шкіл (середні школи №21 і №62 м. Львова) і чотирьох класів чотирьох сільських шкіл (загальноосвітні школи № 1 і № 2 с. Угринів, загальноосвітні школи с. Майдан і с. Ямниця Тисменицького району Івано-Франківської області). Після анкетування з учнів цих класів було сформовано два контрольні та два експериментальні класи (по два класи у міській і сільській школах). Експериментальні класи (n=86) склалися з учнів середньої школи №21 м. Львова і загальноосвітньої школи №1 і №2 с. Угринів Івано-Франківської області контрольні класи (n=93) – з учнів середньої школи №62 м. Львова та загальноосвітніх шкіл с. Майдан і с. Ямниця Івано-Франківської області, які займалися за чинною програмою з фізичної культури.

Четвертий етап (червень 2006 – вересень 2009 року) передбачав аналіз та узагальнення одержаних результатів; опрацювання матеріалів педагогічного експерименту; літературне оформлення дисертації, а також упровадження результатів дослідження в навчальний процес учнів, студентів, слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури, про що свідчать відповідні акти.

Розроблена нами структурна модель олімпійської освіти є системою, яка складається з окремих взаємопов'язаних між собою елементів і забезпечує ефективне підвищення олімпійської обізнаності учнів основної школи (рис. 2).

Рис. 2. Структурна модель олімпійської освіти

Нами розроблено та апробовано педагогічні умови, які забезпечують ефективне засвоєння знань олімпійської тематики на уроках фізичної культури, в позакласній та позашкільній фізкультурно-оздоровчій та спортивно-масовій роботі. Такими умовами є:

1. Розширення знань молодих підлітків про олімпійський рух, його історію та перспективи розвитку, його гуманістичний потенціал і загальнолюдські норми.
2. Дотримання взаємозв'язку різних форм олімпійської освіти з іншими формами фізичної культури в школі.
3. Удосконалення змісту олімпійської освіти з метою підвищення навчально-виховних можливостей уроків фізичної культури, позакласної та позашкільної спортивно-масової роботи.

4. Застосування системного підходу до впровадження у середніх класах олімпійської освіти учнів основної.
5. Урахування в процесі формування знань олімпійської тематики вікових та індивідуальних особливостей учнів основної школи.

Організація процесу навчання найперше пов'язана з чітким визначенням його мети та завдань, а також усвідомленням і сприйняттям їх учнями. Цільові установки навчання сприяють розумінню школярами змісту організації навчально-пізнавальної діяльності і, таким чином, суттєво впливають на її активізацію.

У процесі навчання реалізувалися три основні групи взаємопов'язаних завдань: навчальні (оволодіння знаннями, уміннями, навичками), розвивальні (розвиток інтелектуальної, емоційно-вольової, діяльнісно-поведінкової сфери особистості) і виховні (формування наукового світогляду, моральної, естетичної, фізичної, олімпійської, трудової, екологічної культури тощо).

Пріоритетним методом засвоєння знань олімпійської тематики був метод роботи з авторським навчальним посібником. Головна перевага методу роботи з книгою полягає в тому, що учень має можливість багаторазово опрацювати навчальну інформацію в доступному для нього темпі та в зручний час. Учні при цьому вчать вільно читати і розуміти прочитане, уміти виділяти головне у навчальному матеріалі, вести записи, складати структурні і логічні схеми, добирати літературу з питання, що вивчається.

Після проведення педагогічного експерименту з впровадженням запропонованих автором педагогічних умов олімпійської освіти учні експериментальних класів показали значно кращу обізнаність у питаннях олімпійської тематики (таблиці 2).

Результати опитування після педагогічного експерименту свідчать, що у 12-річних школярів Олімпійські ігри почали викликати різні асоціації. До педагогічного експерименту у більшості учнів (67,5 %) не виникало жодних асоціацій щодо Олімпійських ігор. Після впровадження запропонованих нами заходів олімпійської освіти у школярів значно збільшилася кількість асоціацій, пов'язаних з Іграми. У переважній більшості учнів Олімпійські ігри асоціюються з видами спорту (57,0 %), змаганнями (53,5 %), спортсменами (46,5 %). Серед інших асоціацій називалися також олімпійський вогонь, медаль, перемога, єдність усіх людей й та ін. Важливим є те, що у 12-річних школярів Олімпійські ігри почали асоціюватися з олімпійськими принципом – “чесною грою”. Під час анкетування ми не виявили жодного учня, у котрого б не виникали асоціації щодо Олімпійських ігор.

Таблиця 3

Ставлення 12-ти річних українських школярів до предмету “Фізична культура” до та після педагогічного експерименту

Питання	До експерименту			Після експерименту		
	Учні контрольних класів, % (n=93)	Учні експериментальних класів, % (n=86)	α	Учні контрольних класів, % (n=93)	Учні експериментальних класів, % (n=86)	α
Чи подобається урок фізичної культури?	86,0	90,7	0,33	80,6	100	0
Чи відвідував би урок, якщо б він був не обов'язковий?	82,8	87,2	0,41	79,6	100	0
Чи відвідуєш секції з виду спорту?	40,8	35,0	0,42	33,3	45,3	0,03

Результати анкетування свідчать, що загалом у 12-річних школярів знижується зацікавленість предметом “Фізична культура”, але під впливом експериментального фактора вдалося досягти як 100% позитивного ставлення до уроку, так і збільшення кількості учнів, котрі відвідують секції з виду спорту.

Під час виконання дисертаційного дослідження ми виявили найбільш ефективні форми впровадження олімпійської освіти у шкільний навчально-виховний процес, що дозволяють покращити рівень теоретичних знань школярів з предмету “Фізична культура” та ефективно залучати учнів до активних занять фізичними вправами. Зокрема, серед таких ми рекомендуємо:

- введення додаткових уроків олімпійської освіти;
- використання міжпредметних зв'язків;
- використання позакласних заходів;
- організацію клубів, олімпійських класів;
- використання комплексу заходів – міжпредметних зв'язків, впровадження спекурсів, застосування позакласних та позаурочних форм тощо;
- виконання завдань олімпійської освіти під час педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю.

Здобуті результати дають підстави стверджувати, що гіпотеза дослідження доведена, висновки і пропозиції, сформульовані як у теоретичній, так і в практичній частинах дослідження – підтвержені. Зазначене вище дозволяє зробити позитивний висновок про результативність науково-практичних результатів дослідження.

У **третьому розділі** “Аналіз і узагальнення результатів дослідження” підведено підсумки дослідження та виокремлено три групи даних.

Результати наших досліджень **підтверджують** висновки науковців (Сергеев В, 1998, 2001; Столяров В.І., 1998; Родиченко В., 2002; Контаністов А.Т., 2003; Висоцкі Ц., 2004 та ін.) про низький рівень засвоєння дітьми знань про олімпійський рух, ідеали і цінності олімпізму; про те, що, починаючи з 12-річного віку, серед школярів знижується інтерес до занять фізичними вправами (А.С. Голенко, 1991;

Е.Б. Новик, 1991; Л.М. Фомін, 1991; С.Н. Шклярник, 1991; Г.В. Безверхня, 2000; О. Багутіс, 2002; К. Кардялис, 2002; О.П. Митчик, 2002 та ін.); упровадження знань олімпійської тематики у шкільний навчально-виховний процес змінює на позитивне та дієве ставлення учнів до занять фізичними вправами (І. Столяров, 1992; В. Родиченко, 1997; Е. Косевич, 1998; Е. Кулінкович, О. Міхневич, 1998; А. Рихтецькі, П. Науль, 1998; Ю. Чернецкий, 2000; Ц. Висоцькі, 2004; В. Калабін, 2004; Л. Лубишева, М. Антипова, 2005; В. Печерський, А. Сучилін, 2005 та ін.).

Другу групу складають результати досліджень, які **доповнюють** відомі розробки на основі використаного зарубіжного досвіду щодо організації олімпійської освіти в зарубіжних країнах (М.М. Булатова, 2002; В.С. Ашанін, В.Н. Кудиненко, Н.А. Олейник, 2005 та ін.); ролі олімпійської освіти у навчально-виховному процесі учнів загальноосвітніх навчальних закладів (В.А. Бережний, С.М. Філь, А.М. Попов, 1994; Е.С. Саакян; В. Лабскір, А. Любів, А. Олейник, Л. Епштейн, 1998; І.В. Саланін, 1998; Б. Ришняк, 1998; Т. Юнусов, А. Хамракулов, 1998; М.М. Булатова, 2002, В.І. Столяров, 2002; Л.М. Аллакаєва, 2003; Г.М. Полікарпова, 2003; К. Козлова, 2004; Г. Нуппонен, П. Вуолле, 2002 та ін.); понятійного глумачення суті та змісту олімпійської освіти (Ю. Москвічев, В. Сергеев, 1999; М.М. Булатова, 2002; В. Столяров, 2002; В. Родиченко, 2002; М.Е. Кобринский, 2002; Н.В. Печерський, А.А. Сучилін, 2003; П. Рауль, 1999; А. Рихтецькі, 2003 та ін.).

Новими є такі результати:

- вперше комплексно досліджено обізнаність школярів загальноосвітніх шкіл України у питаннях олімпійського руху, історії Олімпійських ігор, сутності олімпійських ідеалів та порівняно ці знання з аналогічними знаннями однолітків зарубіжних країн;
- виявлено асоціації 12-річних учнів, пов'язані з Олімпійськими іграми, та наявність ідеалів і спортивних кумирів в українських школярів;
- з'ясовано думку вчителів фізичної культури про основні форми та навчально-методичне забезпечення олімпійської освіти учнів різного віку;
- систематизовано, обґрунтовано й адаптовано для учнів середнього шкільного віку навчальний матеріал з історії, філософії, організації олімпійського руху.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз науково-методичної літератури та практики фізичної культури з обраної теми свідчить про таке:

— олімпійська освіта все частіше стає предметом наукового аналізу вчених, котрі досліджують науково-педагогічні, нормативно-правові, організаційні основи, навчально-методичне, кадрове забезпечення та перспективи розвитку системи олімпійської освіти різних верств населення;

— поняття “олімпійська освіта” та “олімпійське виховання” різні автори трактують неоднаково та визначають з різних точок зору: філософської, культурологічної, суспільно-історичної, педагогічної та ін.;

— в українській науково-методичній літературі малодослідженими залишаються питання щодо формування та розвитку системи шкільної олімпійської освіти.

2. Важливе значення для формування системи олімпійської освіти в Україні має зарубіжний досвід, зокрема тих країн, які віддавна й ефективно впроваджують

різноманітні форми у шкільний навчально-виховний процес. До таких країн належать Австралія, Великобританія, Греція, Естонія, Латвія, Російська Федерація та ін. У цих країнах активно впроваджуються різноманітні програми олімпійської освіти в навчальних закладах різних рівнів та типів.

3. Олімпійська освіта посідає важливу роль у процесі навчання фізичній культурі школярів і має вагоме практичне значення. Використання олімпійської тематики істотно розширює знання школярів про культурно-виховні можливості олімпізму, його гуманістичний потенціал, сприяє формуванню загальнолюдських цінностей, розвиває почуття взаємодопомоги, взаємоповаги, дружби, втілює прагнення до гармонійного розвитку особистості. Засвоєння культурно-виховних ідеалів і цінностей олімпізму в навчально-виховному процесі позитивно й цілеспрямовано впливає на формування духовної, моральної, естетичної культури особистості дитини.

4. Важлива роль у формуванні олімпійської освіти належить учителю фізичної культури. Проведене у процесі нашого дослідження опитування засвідчило, що вчителі фізичної культури позитивно ставляться до поширення знань олімпійської тематики і вважають, що вона може стати одним з дієвих засобів залучення підлітків до занять фізичними вправами. Водночас лише 16,7% учителів забезпечені відповідними навчально-методичними матеріалами. Переважна більшість учителів фізичної культури інформують школярів про олімпійський рух нерегулярно та безсистемно.

5. Науково обґрунтована, експериментально перевірена модель олімпійської освіти учнів основної школи передбачає такі складові: визначені мета, завдання, педагогічні умови, принципи, зміст, форми і методи здійснення навчальної роботи з учнями, які забезпечують її ефективність з формування знань олімпійської тематики школярів.

6. Серед педагогічних умов формування олімпійської освіти школярів, що сприяють ефективному засвоєнню культурно-виховних цінностей і принципів олімпізму є: впровадження у шкільний навчальний процес засобів олімпійської освіти; виховання позитивного та дієвого ставлення до занять фізичними вправами на основі підвищення обізнаності учнів з олімпійського руху; поєднання різних форм олімпійської освіти та форм фізичного виховання в режимі дня школи, в позакласній та позашкільній спортивно-масовій роботі; врахування в процесі формування знань олімпійської тематики вікових та індивідуальних можливостей учнів.

7. Результати проведеного нами анкетування засвідчують низьку обізнаність українських 12-річних учнів загальноосвітніх шкіл з питань олімпійської тематики. Підлітки фактично нічого не знають про історію Олімпійських ігор, видатних олімпійців та діячів спорту, олімпійську символіку, олімпійські ідеали, роль та значення Ігор Олімпіад для світового співтовариства, дружби та миру між народами. Упровадження запропонованих педагогічних форм позитивно вплинуло на обізнаність школярів у питаннях олімпійського руху. Це підтвердили результати педагогічного експерименту: обізнаність учнів в олімпійській тематиці покращилася в середньому на 45,9%, а, наприклад, у питанні "Чи відомо Тобі щось про Олімпійські ігри?" кількість правильних відповідей зросла на 72,4%. У чотирнадцяти питаннях результати школярів покращилися, проте з різним рівнем

11. Юхимук В. Аналіз навчальних програм олімпійської освіти школярів загальноосвітніх навчальних закладів Російської Федерації / В. Юхимук // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2007. – Вип. 11. – Т. 5. – С. 5–14.
12. Юхимук В. Ставлення вчителів фізичної культури до поширення знань олімпійської тематики серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів м. Львова / В. Юхимук // Теорія та методика фізичного виховання : наук.-метод. журнал / за ред. О.М. Худоля. – Х., 2009. – №03 (53). – С. 7–9.
13. Юхимук В. Сприйняття цінностей олімпізму українськими школярами / В. Юхимук, О. Вацеба // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 6. – С. 3–7.
14. Вацеба О. Підручник із фізкультури для першокласників / О. Вацеба, В. Юхимук // Освіта України. – 2004. – № 22. *(Внесок автора полягає у постановці проблеми, аналізі науково-методичної літератури).*
15. Вацеба О. Ставлення чеських школярів до олімпійських ідеалів (за результатами аналізу літературних джерел) / О. Вацеба, В. Юхимук // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2004. – Вип. 8. – Т. 4. – С. 53–58. *(Внесок автора полягає у пошуку джерельної бази, аналізі науково-методичної літератури, формулюванні висновків).*
16. Вацеба О. Олімпійська освіта як складова навчання та виховання школярів / О. Вацеба, В. Юхимук // Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту школярів та студентів : матеріали IV Всеукр. наук. студент. конф. – Суми, 2004. – С. 388–390. *(Автору належить аналіз науково-методичної літератури, постановка проблеми, формулювання висновків).*
17. Вацеба О. Актуальні проблеми олімпійської освіти в загальноосвітніх навчальних закладах України / О. Вацеба, В. Юхимук // Олімпійський спорт і спорт для всіх: тези доп. IX Міжнар. наук. конгр. – К., 2005. – С. 8. *(Внесок автора полягає у постановці проблеми, формулюванні висновків).*
18. Вацеба О. Актуальні питання олімпійської освіти у навчально-виховному процесі учнів загальноосвітніх шкіл України (на прикладі м. Львова) / О. Вацеба, В. Юхимук // Олімпійська освіта: виховання, здоровий спосіб життя, соціальна адаптація : матеріали континент. семінару. – К., 2007. – С. 87–93. *(Автору належить аналіз науково-методичної літератури, постановка проблеми, формулювання висновків).*
19. Вацеба О. Цінності олімпізму у вихованні школярів / О. Вацеба, В. Юхимук // Фізичне виховання в школі : наук.-метод. журнал. – К., 2008. – № 3 (53). – С. 49–51. *(Внесок автора полягає у постановці проблеми, виборі методів дослідження, аналізі отриманих результатів, формулюванні висновків, підготовці статті до друку).*
20. Вацеба О. Форми олімпійського образования учеников общеобразовательных школ Украины / О. Вацеба, В. Юхимук // Perspective moderne ale impactului societății contemporane asupra educației fizice și sportului. – Chisinau : I.N.E.F.S., 2006. – P. 114–117. *(Внесок автора полягає у аналізі результатів анкетування, виборі методів дослідження, формулюванні висновків).*

21. Петришин Ю. Знання олімпійської тематики у формуванні позитивного ставлення до фізичної культури / Ю. Петришин, О. Вацеба, В. Юхимук // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. – Вінниця, 2009. – Вип. 8. – Т. 1. – С. 49–51. (Внесок автора полягав у аналізі результатів анкетування, формулюванні висновків, підготовці матеріалів до електронного друку).

АНОТАЦІЇ

Юхимук В.П. Педагогічні умови формування знань олімпійської тематики учнів основної школи в процесі занять фізичної культури. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я), Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2010 рік.

Дисертацію присвячено проблемі олімпійської освіти учнів основної школи загальноосвітніх навчальних закладів України.

Об'єкт дослідження – процес навчання фізичній культурі учнів. Предмет дослідження – педагогічні умови формування знань олімпійської тематики школярів 5–7 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування знань з олімпійської тематики учнів основної школи у процесі занять фізичною культурою.

Наукова новизна: визначено роль і значення олімпійської освіти у навчальному процесі фізичної культури школярів; виявлено асоціації підлітків на Олімпійській грі, з'ясовано обізнаність 12-річних школярів у питаннях олімпійського руху та їхнє ставлення до занять фізичними вправами.

Обґрунтовано й запропоновано для впровадження форми олімпійської освіти для дітей середнього шкільного віку.

Ключові слова: олімпійська освіта, педагогічні умови, учні загальноосвітніх шкіл, середній шкільний вік, обізнаність, асоціації, урок фізичної культури, олімпійський рух, впровадження форм олімпійської освіти.

Юхимук В.П. Педагогические условия формирования знаний олимпийской тематики среди учеников основной школы в процессе занятий физической культурой. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья), Волынский национальный университет имени Лесы Украинки, Луцк, 2010 г.

Диссертация посвящена проблеме олимпийского образования учащихся основной школы общеобразовательных учебных заведений Украины. Изучены и проанализированы достижения отечественных и зарубежных специалистов в области олимпийского образования детей и подростков.

Объект исследования – процесс обучения физической культуре учеников. Предмет исследования – педагогические условия формирования знаний олимпийской тематики учеников 5–7 классов общеобразовательных учебных заведений.

Цель исследования – теоретически обосновать и экспериментально проверить педагогические условия формирования знаний олимпийской тематики среди подростков общеобразовательных учебных заведений в процессе занятий физической культурой.

Исследовательские методы: анализ литературных источников и специализированных сайтов сети Интернет; методы теоретической интерпретации: анализ и синтез, обобщение, индукция и дедукция; социологические методы; педагогический эксперимент; методы математической статистики (метод частичных статистических наблюдений).

Научная новизна полученных результатов: представлено понятное толкование терминов “олимпийское образование”, “олимпийское воспитание”, которое базируется на общепедагогических подходах к категориям “образование”, “воспитание”. Дополнена сущность олимпийского образования, его цель, задачи и функции в общеобразовательной школе; показано место и роль олимпийской тематики в первом разделе “Учебный приоритетный материал” учебной программы для общеобразовательных учебных заведений “Основы здоровья. Физическая культура (5-12 классы)” (2005); определена осведомленность учеников общеобразовательных школ Украины в вопросах олимпийского движения и проведено сравнение этих знаний с аналогичными знаниями ровесников зарубежных стран; выявлены ассоциации 12-летних подростков об Олимпийских играх, отношение к олимпийским идеалам, спортивным кумирам; определена специфика усвоения знаний олимпийской тематики учащимися общеобразовательных учебных заведений Украины; определено отношение учителей физической культуры к основным формам реализации олимпийского образования среди учеников разного возраста; обоснован, систематизирован и адаптирован для учащихся среднего школьного возраста учебный материал по истории, философии, организации олимпийского движения; дополнены и обобщены сведения о содержании, структуре, средствах и направленности олимпийского образования школьников ряда зарубежных стран.

В первом разделе “Олимпийское образование как педагогическая проблема” проанализированы и обобщены научные работы по теме исследования. Литературный обзор освещает: категорию олимпизма как составляющую образования и воспитание молодежи; содержание, цель, задачи и функции олимпийского образования; понятийный аппарат проблематики олимпийского образования; деятельность Международной олимпийской академии в решении проблем олимпийского образования учащихся общеобразовательных школ.

Во втором разделе “Экспериментальная проверка педагогических условий олимпийского образования” представлена система взаимодополняющих методов, адекватных объекту, предмету, цели и задачам исследования; обоснована целесообразность использования этих методов, описана организация исследования.

Представлено разработанную та апробированную структурную модель олимпийского образования как систему, в которую входят отдельные связанные между собой элементы и которые обеспечивают эффективное повышение олимпийской образованности. К педагогическим условиям эффективного усвоения знаний олимпийской тематики на уроках физической культуры, во внеклассной и

внешкольной физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работе принадлежат:

1. Расширение знаний молодых подростков об олимпийском движении, его истории и перспективах развития, его гуманистическом потенциале, общественных нормах.
2. Сочетание разных форм олимпийского образования с другими формами физической культуры в школе.
3. Усовершенствование содержания олимпийского образования с целью повышения учебно-воспитательных возможностей уроков физической культуры, внеклассной и внешкольной спортивно-массовой работы.
4. Использование системного подхода к внедрению олимпийского образования среди учеников основной школы.
5. Учет в процессе формирования знаний олимпийской тематики возрастных и индивидуальных особенностей учеников основной школы.

Проанализирована осведомленность учеников 12-летнего возраста об олимпийском движении и выявлено их отношение к физической культуре до и после проведения педагогического эксперимента.

Ключевые слова: олимпийское образование, педагогические условия, ученики общеобразовательных школ, средний школьный возраст, осведомленность, ассоциации, урок физической культуры, олимпийское движение, внедрение форм олимпийского образования.

Dissertation to gain scientific degree of doctor of pedagogical sciences (13.00.02) – theory and methodic of studying (physical training, hases of health). Volyn National University in the name of Lesya Ukrainka. Lutsk, 2010.

Dissertation is dedicated to the problems of Olympic education of basic school pupils in the secondary educational institutions of Ukraine.

Research object is process of physical culture education of pupils. Research subject is pedagogical circumstances of Olympic theme knowledge formation of 5-7 form pupils in the secondary educational institutions.

Research purpose – to give theoretical grounds and make an experimental check of pedagogical circumstances of Olympic theme knowledge formation of teenagers in the secondary educational institutions.

Research scientific new: designated role and meaning of Olympic education in the process of physical culture education of pupils; found out teenagers associations on Olympics; found out the knowledge of 12-year old pupils about Olympic movement and their attitude to physical exercises.

In the research, there are forms of Olympic education that are grounded and proposed for the pupils of average school age.

Key words: Olympic education, pedagogical circumstances, secondary school pupils, average school age, knowledge, associations, physical culture lesson, Olympic movement, implementation of Olympic education forms.